

Millingerwaard

Inhoud

Eerste mijlpaal bereikt	1
Zandinstallatie draait zich warm	2
Rondleiding voor omwonenden	2
Een knap staaltje techniek	3
Hoe werkt het?	3
Nieuwe boswachter voor Millingerwaard	4
De Levende rivier op TV	4
Wat staat er op de rol?	5
Bewonersinitiatief voor brug over kwelgeul	5
Beverpopulatie groeit gestaag	6
Wie doet wat?	6

Eerste mijlpaal bereikt

Begin oktober was het zover: de kwelgeulen in de Millingerwaard zijn aangesloten op de hoofdgeul de verbinding met de Erlecomse Kaliwaal is tot stand gebracht.

Hiermee is de opgave voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) afgerond. Deze Europese richtlijn moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa op orde is, wat een impuls geeft aan de natuur in en rond de rivieren. In de Millingerwaard is het streven om meer schuilplaatsen

te bieden voor vissen. De relatief ondiepe kwelgeulen met schaduwrijke oevers zijn daarvoor zeer geschikt.

De verbinding tussen de hoofdgeul en de Kaliwaal - via het sluisje van de Oude Waal - is een tijdelijke oplossing. Pas nadat de Beijer Groep BV is verhuisd naar Dodewaard, kan de definitieve verbinding met de Kaliwaal worden gegraven. Met de aanleg van de hoofdgeul is dan voldaan aan een andere opgave: de hoogwaterveiligheidsdoelstelling.

Zandinstallatie draait zich warm voor de start

De afgelopen maanden is er volop proefgedraaid met de nieuwe zandinstallatie in de Millingerwaard.

Alle delen van het proces zijn uitvoerig getest, want het moet zeker zijn dat er geen storingen optreden als straks voluit wordt gedraaid. Vanaf begin januari gaat ongeveer 800 ton zand per uur door de installatie heen. Na het wassen, sorteren en samenstellen wordt het zand via transportbanden in af- en aan varende schepen geladen. Zo'n installatie betekent natuurlijk wel iets voor de Millingerwaard. Er is de afgelopen jaren veel overlegd met natuurverenigingen en buurtbewoners. K3Delta heeft de instal-

latie zo ontworpen dat overlast voor omwonenden en bezoekers zoveel mogelijk wordt beperkt. Zo is de installatie elektrisch aan-

gedreven en wordt al het industriezand per schip afgevoerd. De kleur van de installatie is KNMI-grijs, dat wegvalt tegen de Nederlandse grijze lucht. Eind 2020 moet de hele klus zijn geklaard. De installatie wordt dan weer afgebroken.

Foto: © Iwan Reemink - K3Delta

Rondleiding voor omwonenden

Nadat de zandinstallatie was opgestart en getest, mochten de direct omwonenden een kijkje komen nemen.

Ook de leden van de Adviesgroep Millingerwaard waren uitgenodigd voor de rondleiding op woensdag 11 november. Een flinke groep belangstellenden meldde zich op het

installatieterrein. Daar kregen ze uitleg over de samenhang tussen delfstofwinning, veiligheid en natuur. De bezoekers verkenden onder begeleiding van werknemers van K3Delta het terrein en beklommen de zandinstallatie, waar ze een prachtig uitzicht hadden op de Millingerwaard en omgeving. De medewerkers van K3Delta

vertelden over de werking van de zandzuiger, de veredelingsinstallatie en het transport van het zand naar het schip. Tot slot was er een wandeling naar de verladingshaven. De direct omwonenden ontvingen voor deze rondleiding een persoonlijke uitnodiging. In het voorjaar van 2016 wordt een open dag georganiseerd voor alle belangstellenden. Daarover zal ruim van te voren worden bericht.

Foto's: © K3Delta

Een knap staaltje techniek

John van der Aar (directeur productie en techniek K3Delta) is trots op de zandinstallatie die is gebouwd in de Millingerwaard.

"We stonden voor een enorme uitdaging. Rijkswaterstaat stelde de voorwaarde dat de zandwinning op geen enkele wijze de doorstroming van de rivier mocht belemmeren. We konden niet op traditionele wijze op het land bouwen. De installatie staat daardoor 3,5 meter boven de grond op palen. Alles is in de lucht gebouwd of kan drijven." De zandinstallatie is nagelnieuw en geheel elektrisch aangedreven. K3Delta heeft deze zelf ontworpen en gebouwd. Van der Aar: "Het is een enorme investering van miljoenen euro's. Wat je hier ziet, is een revolutie

in de wereld van zand en grind." Wat maakt de installatie zo bijzonder? "Het is een 'natte installatie' maar toch gebouwd op het land. We houden geen depots aan en het zand dat we produceren, gaat rechtstreeks het schip in. Normaal gesproken liggen er bergen zand in allerlei kwaliteiten op de grond. Dat wordt later in de juiste verhouding gemengd. Hier doen we in principe alles *on the fly*: we pompen het zand op, mengen het naar recept en laden het direct in het schip." Van der Aar noemt nog een innovatie: "Normaal gesproken wordt zand uit elkaar getrokken in vier soorten grofheid. Die meng je later in de juiste verhouding. Hier gebruiken we een nieuwe techniek waarbij zo'n 90% van het zand wordt verwerkt tot een

John van der Aar

basisproduct. Daar hoeft je nog maar geringe hoeveelheden ander zand aan toe te voegen om de gewenste grofheid en kwaliteit te krijgen. Daardoor is de productie duurzamer want je gebruikt minder energie."

Hoe werkt het?

Het zand wordt gewonnen in de zandwinplas met een grote pomp (de zandzuiger). Die zuigt een mengsel van water, grind en zand op. Via een drijvende leiding gaat dat naar de installatie. Daar wordt het over een grove zeef gespoten. De grote stenen en kiezels blijven achter en gaan terug de afgraving

in. Een fijnere zeef haalt vervolgens het fijne grind eruit. Dat wordt opgeslagen in een silo. Het overige zandmengsel gaat naar de verdelingsinstallatie. Daar wordt het omhoog gepompt in een zogeheten klasseerapparaat. Het grove zand komt er schoongespoeld onderuit en belandt in een ontwateringsrad (het zandwiel). Wat achterblijft is fijnzand, stukjes hout en klei. Dat

wordt van elkaar gescheiden. Hout en klei gaat terug de afgraving in. Het fijnzand komt verderop in het proces terug. Op de transportband naar de schepen wordt 'op recept' het gewenste eindproduct samengesteld door basiszand, grind en fijnzand toe te voegen. Zo krijgt elke kubieke meter zand dat in het ruim van het schip terechtkomt, de juiste samenstelling.

Zandzuiger op de waterplas
Verdelingsinstallatie (sorteren, wassen, samenstellen)
Bunkersilo (bufferen)
Voorscheiding/grindstraat (scheiden)
Transportbuis
Transportband
Transportband
Verlading in schip

Foto: © K3Delta

Foto: © Thijmen van Heerde, Staatsbosbeheer

Nieuwe boswachter voor de Millingerwaard

Gerrit van Scherrenburg nam op 10 december afscheid van Staatsbosbeheer. Hij gaat per 1 januari met pensioen.

Zijn opvolger is Thijmen van Heerde, een bevlogen en ondernemende boswachter. Hij zal zich vaak laten zien in de Millingerwaard. Wie hem buiten niet tegenkomt, vindt hem wel op social media. Gerrit werkte 35 jaar bij Staatsbosbeheer, waarvan 15 jaar in de Gelderse Poort. Al die tijd was hij nauw betrokken bij de ontwikkelingen in de Millingerwaard.

“Er zijn jaren van voorbereidingen vooraf gegaan aan wat we hier nu zien gebeuren. Ik heb me vooral met de inrichting en de recreatie beziggehouden. Ik ben het afgelopen jaar vaak aangesproken door bezoekers die wilden weten wat het allemaal te betekenen had, die hopen zand, machines en lawaai. Ik werd er nooit moe van uit te leggen wat we aan het doen zijn en waarom. Ik liet mensen bij wijze van spreken om de grindhopen heen kijken, naar de toekomst.” Thijmen verheugt zich op zijn nieuwe werkgebied. “Als jongetje van acht droomde ik er al van om

boswachter te worden. Die droom kwam zeven jaar geleden uit. Ik heb het enorm naar mijn zin in Flevoland, waar ik nu mijn werk aan het afronden ben. Maar de kans om in de Gelderse Poort te werken kon ik niet voorbij laten gaan. Ik heb iets met water. Ik kwam hier privé regelmatig om te fotograferen en vogels te kijken. In de Millingerwaard vind je alles dat hoort bij een uiterwaardengebied. Dat je overal doorheen mag struinen, maakt het enorm aantrekkelijk. Gerrit heeft zich er altijd sterk voor gemaakt dat mensen de uiterwaarden echt kunnen beleven. Op die lijn ga ik verder.”

“Thijmen komt binnen op het hoogtepunt”, weet Gerrit. “De inrichtingsfase nadert. Als in 2020 de laatste machines de Millingerwaard verlaten, is de natuur weer de baas. Er zullen allerlei spontane natuurprocessen op gang komen. Thijmen kan het verhaal van dynamische riviernatuur gaan uitdragen.” En waar hopen de boswachters op? “Dat hier over een tijdje de zeearend of visarend gaat broeden”, zegt Thijmen zonder aarzelen. Gerrit: “Ze komen hier al regelmatig, het is wachten totdat ze een nest gaan bouwen.”

Filmmaker en ecooloog Ruben Smit maakte een kanotocht dwars door Nederland, van Lobith tot de Noordzee. Een expeditie met avontuurlijke overnachtingen langs bekende en onbekende waterwegen. Hij maakte van zijn reis een natuurdocumentaire die het verhaal vertelt van de rivier, de kunst van het filmen, de kracht van natuurbeheer en de reis van de man en zijn kano. In de eerste aflevering vaart Ruben vanaf de Duitse grens bij Elten via de voormalige loop van de Rijn Nederland binnen. Daarbij doet hij de Millingerwaard aan. Uitzending op 18 december 2015 om 20.50 uur op NPO 2.

De Levende Rivier op TV

Foto: © Ruben Smit

Wat staat er op de rol?

In het afgelopen half jaar is door de aannemerscombinatie hard gewerkt aan de hoofdgeul en de middenontsluiting. De nieuwe route door de uiterwaard naar Klaverland is opgeleverd, evenals ook het fietspad van de middenontsluiting naar de Waiboerweg.

Sanering terrein de Beijer

Minder zichtbaar is de voorbereiding van het projectteam van Staatsbosbeheer voor ontmanteling van het terrein van de Beijer Groep BV. De opdracht voor de sloop, bodemsanering en inrichting van het Kekerdome Duijn wordt in het eerste kwartaal van volgend jaar aanbesteed. Een belangrijk deel van de werkzaamheden vindt plaats als het bedrijf de Beijer nog aanwezig is in de uiterwaard (in

Foto: © Van de Wetering

2016). Vanaf medio 2016 kunnen de graafwerkzaamheden van start gaan. Wanneer de verhuizing naar Dodewaard een feit is, worden de meeste gebouwen en verhardingen weggehaald. De toegangsweg naar de Beijer wordt pas in 2017 verwijderd als alle sloopwerkzaamheden zijn uitgevoerd. Dan kan ook het laatste deel van de hoofdgeul worden gegraven.

Kade Oude Waal

De werkzaamheden aan de kade Oude Waal zijn in oktober gestart. De kade wordt waar nodig opgehoogd en verstevigd. De waterstanden zullen in dit deel van de Millingerwaard minder sterk variëren dan in de rest van het gebied,

Foto: © Van de Wetering

ter bescherming van een waardevol stukje natuur. Het stuk kade vanaf de middenontsluiting naar de Millingerhof (wandelpad) is op enkele stukken slecht begaanbaar. Laarzen zijn geen overbodige luxe. Dit wordt verbeterd in een periode dat de weersomstandigheden dit toelaten.

Millingerhof

Als je vanaf parkeerplaats Lange Paal in Kekerdome de Millingerwaard inloopt, zie je een plek waar klei is gewonnen. In september is dit perceel ontkleed tot aan de zandondergrond. Vervolgens is de oude schutdam hersteld en weer goed zichtbaar gemaakt. De oude schutdam is rond 1765 door de Kekerdommers aangelegd. De dijk moest voorkomen dat de polder De Duffelt bij hoogwater in de Millingerwaard zou overstromen. De Kekerdome schutdam is op meerdere plaatsen nog in het landschap te herkennen.

Aanpassing fietsroute

De situatie voor fietsers is gewijzigd in de Millingerwaard. Dat leidde afgelopen maanden tot verwarring. Fietsers die het fietsknooppuntennetwerk volgden, raakten de weg kwijt. De route tussen fietsknooppunten 71 en 95 loopt niet meer zoals de bordjes aangeven. Staatsbosbeheer heeft de wijziging doorgegeven en de bewegwijzering zal binnenkort worden aangepast.

Bewonersinitiatief voor brug over kwelgeul

Bij de herinrichting van de Millingerwaard zijn twee ontsluitingen komen te vervallen. Een aantal omwonenden is daar niet blij mee.

Kees Nuijten is in gesprek gegaan met het Projectteam over de mogelijkheid om een wandelbrug aan te leggen over één van de geulen. “Je moet nu eerst over de onverharde weg van de middenontsluiting flink doorstappen om dát deel van de Millingerwaard te bereiken waar je nog wat kan rondzwerfen”, legt Kees Nuijten uit. “En vanwege de lange kwelgeulen is die mogelijkheid dan ook nog eens beperkt. Tenslotte zul je weer helemaal terug moeten over hetzelfde behoorlijk saaie pad, waar je zelfs auto’s kan tegenkomen. Als over de langste, smalle kwelgeul een klein bruggetje kan komen, is het weer mogelijk om een ronde te wandelen. Je kunt dan ook variëren in de rondwandelingen. Dat maakt het gebied niet alleen voor omwonden aantrekkelijk maar ook voor bezoekers van buiten.”

Staatsbosbeheer staat niet onwelwillend tegen het initiatief. Projectmanager Lei Willems: “We begrijpen de wens heel goed en nemen het plan serieus. Verdere uitwerking van het idee is wel nodig. We zullen goed kijken naar zowel de gevolgen voor de natuur als voor de hoogwaterveiligheid. De doorstroming van de hoofdgeul zal gewaarborgd moeten zijn. Het plan moet ook op het punt van financiering en onderhoud goed worden uitgewerkt.” Zie ook het blog van Kees Nuijten: <https://brugindemillingerwaard.wordpress.com>.

Beverpopulatie groeit gestaag

Foto: © Gijs Kurstjens

Het aantal bevers in de Millingerwaard neemt toe, ondanks de grootschalige inrichtingswerkzaamheden. Het aantal dieren is in het voorjaar van 2015 geschat op 31 tot 33 exemplaren. In totaal zijn 19 territoria gevonden. In twaalf daarvan bevinden zich één of meerdere familieburchten. In de overige territoria liggen kleinere holen of burchten.

In verband met de herinrichting van de Millingerwaard en de beschermde status van de bever wordt de populatie vanaf 2013 jaarlijks onderzocht. Holen, burchten, wissels (looppadjes), vraatsporen en zogenaamde geurmerken markeren de territoria (leefgebieden) van de bevers. In het najaar van 2013 en 2014 zijn twee familieburchten en een kleinere burcht weggehaald. Ze moesten wijken voor de geplande geulen. Het verwijderen van de burchten gebeurde met de grootste mogelijke zorgvuldigheid.

De bevers bleken echter al verhuisd, vermoedelijk door het kappen van bomen in de omgeving. Door de jaarlijkse monitoring weten we waar de bevers naar toe zijn verhuisd. Zo is langs een nieuwe kwelgeul een grote nieuwe burcht gebouwd.

Het grootste probleem voor de bevers in 2015 was de lage waterstand van de rivier en daardoor ook de kleiputten. De ondiepe kleiputten vielen droog, waardoor sommige dieren hun territorium moesten verlaten. Ze belandden dan in de leefgebieden van andere bevers, met felle territoriumgevechten tot gevolg. Stress kan bij bevervrouwtjes leiden tot minder jongen. De populatie van de Millingerwaard blijkt echter veerkrachtig te zijn. Of het aantal dieren nog verder groeit of dat de maximale dichtheid inmiddels bereikt is, zal de komende jaren uitwijzen.

Wie doet wat?

Staatsbosbeheer is sinds 1 maart 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van het rivierenprogramma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG). Ze nam deze opdracht over van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) dat begin 2015 is opgeheven. De continuïteit is gewaarborgd doordat een aantal voormalige DLG-medewerkers bij Staatsbosbeheer verder werkt aan het project, dat in 2020 is afgerond. De daadwerkelijke uitvoering wordt gedaan door de aannemerscombinatie Boskalis Van de Wetering in samenwerking met K3Delta voor de klei- en zandwinning.

colofon

Vragen over werkzaamheden

Voor meer informatie over de werkzaamheden in de Millingerwaard kunt u contact opnemen met aannemerscombinatie Boskalis Van de Wetering, tel. (010) 28 88 777. Zie ook www.boskalisbv.nl en www.wetering.nl

Reactie

Wilt u reageren op deze nieuwsbrief? Of wilt u deze voortaan ook ontvangen? Stuur dan een mailtje naar rivierprojecten@staatsbosbeheer.nl

Meer informatie

Lees over het werk dat Staatsbosbeheer uitvoert langs de rivieren op de website: www.staatsbosbeheer.nl/over-staatsbosbeheer/dossiers/rivieren

U kunt ook contact opnemen met:

- Annemieke van den Berg
omgevingsmanager
A.vandenberg@staatsbosbeheer.nl

- Lei Willems, projectmanager
L.Willems@staatsbosbeheer.nl

Luchtfoto's pagina 1:
Aerofoto Brouwer - Brummen

Millingerwaard voor veiligheid en natuur is een project dat wordt gefinancierd door Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Ministerie van Economische Zaken en de provincie Gelderland.

Boskalis bv

K3Delta
Op goede gronden